

KINH TẾ MỸ LATINH: HIỆN TRẠNG VÀ TRIỂN VỌNG

Phương Nhung

Học viện Chính trị HCQG Hồ Chí Minh

Trái qua một năm đầy thử thách, kinh tế khu vực Mỹ Latinh đang chào đón thập kỷ thứ hai thế kỷ XXI với những kỳ vọng mới. Từ thực lực kinh tế của khu vực và những mối tương quan với kinh tế thế giới, kinh tế khu vực Mỹ Latinh đang hứa hẹn một thời kỳ khởi sắc.

Hiện trạng kinh tế Mỹ Latinh

Sau 6 năm tăng trưởng liên tục với mức bình quân 5,36% năm, do ảnh hưởng tiêu cực của khủng hoảng tài chính thế giới, từ cuối năm 2008 và cả năm 2009, kinh tế các nước khu vực Mỹ Latinh bị đình đốn, việc làm bị cắt giảm, tỷ lệ thất nghiệp tăng.

Lạm phát giảm từ 8,3% năm 2008 xuống còn 4,5% năm 2009 do giá cả trên thị trường quốc tế giảm, đặc biệt là giá của các sản phẩm nguyên vật liệu, hàng hoá thiết yếu và tiêu dùng gia đình. Tỷ giá hối đoái một số đồng nội tệ của các nước ở khu vực này tăng cao do hoạt động kinh tế bị thu hẹp. Năm 2009, tăng trưởng GDP toàn khu vực Mỹ Latinh là âm 1,8%. Quy mô thương mại giảm sút do hoạt động kinh tế toàn cầu thu hẹp kéo theo nhu cầu ở các thị trường lớn như Mỹ, EU, Nhật Bản giảm, giá sản phẩm cơ bản, nguyên nhiên vật liệu giảm. Hoạt động kinh doanh thu ngoại tệ, đặc biệt là ở Mexico, Trung Mỹ và Caribbean bị đình đốn, du lịch thưa thớt.

FDI vào toàn khu vực giảm tới 37%. Việc cung ứng cho thị trường vốn vay và tín dụng ở khu vực tư nhân gặp không ít khó khăn; tín dụng ngân hàng khu vực nhà nước cũng bị xáo trộn, không đáp ứng được nhu cầu. Đến nửa cuối năm 2009, kinh tế Mỹ Latinh có dấu hiệu dần phục hồi. Các chỉ số sản xuất công nghiệp và xuất khẩu vượt qua điểm đáy. Hoạt động kinh tế và thương mại quốc tế đã thúc đẩy nhu cầu tiêu thụ hàng hoá, nhu yếu phẩm, giá nâng cao dần, quy mô trao đổi thương mại từng bước mở rộng trở lại.

Ngày 3/2/2010, Liên hiệp quốc đã công bố các chỉ số phát triển kinh tế - xã hội và môi trường của khu vực Mỹ Latinh trong 60 năm qua, từ năm 1950 đến năm 2009. Theo văn bản này, trong 60 năm qua, nền kinh tế khu vực Mỹ Latinh và Caribbean tăng trưởng trung bình 4%/năm trong khi dân số tăng 2,1%/năm. Số người già trong khu vực đã tăng gấp đôi, trong khi số trẻ em giảm 13%. Về môi trường, từ năm 1970 đến 2008, tiêu hao năng lượng để sản xuất ra lượng hàng hoá trị giá 1 triệu USD trong GDP của khu vực giảm không đáng kể, điều đó có nghĩa, tiêu hao năng lượng hầu như không được tiết kiệm.

Ủy ban Liên hiệp quốc về kinh tế - xã hội khu vực Mỹ Latinh và Caribbean (ECLAC) cảnh báo, nếu không khắc phục được các nguyên

nhân gây bất bình đẳng, số phụ nữ và trẻ em trong khu vực lâm vào đói nghèo sẽ tăng tới mức đáng lo ngại.

Trong 6 năm từ năm 2002 đến 2008, số phụ nữ có nguy cơ lâm vào cảnh đói nghèo cao gấp 1,15 lần so với nam giới, trong khi số trẻ em dưới 15 tuổi sống nghèo khổ trong khu vực cao gấp 1,7 lần so với số người trưởng thành của toàn khu vực.

Cũng trong thời gian này, 41 triệu người đã thoát khỏi đói nghèo nhờ kinh tế tăng trưởng, và số người sống dưới mức nghèo khổ tăng từ 180 triệu lên 189 triệu.

Tiềm năng và thách thức đối với kinh tế Mỹ Latinh

Thách thức lớn nhất với kinh tế khu vực chính là những hệ lụy của khủng hoảng tài chính năm 2008. Báo cáo của Quỹ Tiền tệ quốc tế (IMF) về "Tình hình kinh tế khu vực" cho rằng, cuộc khủng hoảng kinh tế - tài chính toàn cầu có thể khiến khu vực Mỹ Latinh và Caribbean bị thiệt hại hơn 150 tỷ USD. Dự đoán, tăng trưởng kinh tế của khu vực này sẽ ở mức dưới 3% vào năm 2014, khiến GDP/đầu người sẽ bị giảm sút.

Theo báo cáo của ECLAC, trong năm 2009, cuộc khủng hoảng kinh tế - tài chính toàn cầu khiến khu vực Mỹ Latinh và Caribbean bị thiệt hại nặng. Kim ngạch xuất khẩu của khu vực giảm 25% giá trị và 11% khối lượng so với năm 2008. Chỉ tính riêng quý I/2009, kim ngạch xuất khẩu của Mỹ Latinh giảm 30,9% giá trị, mức thấp nhất kể từ những năm 1930.

Cuộc khủng hoảng kinh tế này đã gây ra nhiều hệ lụy mà thể hiện rõ nét nhất là việc tỷ lệ thất nghiệp ở khu vực đã tăng đáng kể. Cả Tổ chức Lao động quốc tế và Ủy ban Kinh tế các nước Mỹ Latinh và vùng

Caribbean đều ước tính sẽ có thêm 3 triệu người mất việc làm, nâng tỷ lệ thất nghiệp năm 2009 lên tới 9%, nghĩa là trở lại với mức thất nghiệp của khu vực trong năm 2005. Mất việc làm để lại những hậu quả nghiêm trọng về mặt xã hội. Cuộc khủng hoảng có thể đảo ngược những chỉ số về tỷ lệ tử vong và suy dinh dưỡng quay trở về mức tương đương với năm 2006. Ví dụ, năm 2009 tỷ lệ tử vong trẻ em có thể sẽ tăng từ 22 phần nghìn năm 2007 lên 24 phần nghìn, tương đương với mức của năm 2005 và 2006. Tổ chức Nông lương của Liên hiệp quốc cảnh báo rằng, năm 2009, số người thiếu ăn hàng ngày ở Mỹ Latinh và vùng Caribbean, sẽ lên đến 53 triệu người, tương đương với 10% dân số của khu vực. Những thách thức này quả là không nhỏ với nền kinh tế đang trên đà hồi phục sau khủng hoảng.

Theo IMF, tác động của cuộc khủng hoảng kinh tế đối với các nước Mỹ Latinh và Caribbean sẽ kéo dài đến năm 2010 vì ngành du lịch của khu vực vẫn bị ảnh hưởng nặng nề do tỷ lệ thất nghiệp cao ở các nước phát triển.

ECLAC thì cho rằng, thời điểm tồi tệ nhất của nền kinh tế Mỹ Latinh và Caribbean đã qua, nhưng cảnh báo sự phục hồi này chưa thực sự bền vững vì những tác nhân bên ngoài chưa ổn định vẫn có thể chi phối nền kinh tế khu vực.

Trước những thách thức của cuộc khủng hoảng kinh tế đối với khu vực Mỹ Latinh, các quốc gia trong khu vực càng cần phải nỗ lực nhiều hơn nữa. Tuy nhiên, cũng phải khẳng định những tiềm năng to lớn là sức mạnh kinh tế của khu vực, là đối tác mong muốn không chỉ riêng của nước Mỹ, Nga và Trung Quốc. Từ phân tích các điều kiện kinh tế xã hội, có thể nêu

lên một số tiềm năng kinh tế nổi bật của Mỹ Latinh như sau:

- Đây là một thị trường rộng lớn, với số dân hơn 1/2 tỷ người. Từ lâu khu vực Nam Mỹ có vai trò quan trọng như là sân sau của Bắc Mỹ.

- Là khu vực có đất đai màu mỡ, khí hậu thuận lợi cho canh tác nông nghiệp trồng trọt cây lương thực, rau quả, chăn nuôi.

- Mỹ Latinh có thể trở thành kho lương thực cung cấp đủ cho toàn thế giới nếu biết bảo tồn và khai thác hợp lý đất đai nông nghiệp.

- Là nơi cung cấp nguồn tài nguyên dầu mỏ khí đốt, nguyên nhiên vật liệu chiến lược quý hiếm cho công nghiệp thế giới như quặng sắt, uranium, thiếc, đồng, nguyên liệu da.

- Nguồn lao động dồi dào có lợi thế cạnh tranh, một bộ phận lao động có tay nghề khá trong các ngành lắp ráp xe hơi, máy bay, điện máy và các sản phẩm chế tạo.

- Có GDP/người đạt mức trung bình khá của thế giới.

Triển vọng của kinh tế khu vực Mỹ Latinh

Nền kinh tế Mỹ Latinh có viễn cảnh phát triển khá tốt, sẽ đạt mức tăng trưởng GDP tới 4,1% trong năm 2010 và còn ở mức cao hơn vào những năm tiếp theo. Đa phần các nước Nam Mỹ có độ mở kinh tế rộng, quan hệ mật thiết với thị trường thế giới. Các nước như Brazil, Chile, Argentina, Mexico, Peru, Colombia chiếm tỷ trọng hơn 80% tổng GDP của toàn khu vực đã thực thi các biện pháp mạnh mẽ trong việc kích cầu nội địa. Các nước này có thị trường nội địa tiềm năng lớn, được coi là động lực chính phát triển kinh tế, nếu tích cực thực hiện đa dạng hoá thị trường đầu ra nhất là tăng cường quan hệ kinh tế

với Châu Á, đặc biệt với Trung Quốc, sẽ có mức tăng trưởng kinh tế cao hơn các nước khác còn lại trong khu vực.

Kinh tế Mỹ Latinh đang lấy lại phong độ sau những ngày sóng gió của suy thoái. Các chuyên gia của Hãng đánh giá rủi ro Moody's trong báo cáo của họ về triển vọng tăng trưởng của châu lục và đã đưa ra kết luận rằng, sự suy thoái của Mỹ Latinh trong năm 2009 diễn ra trong thời gian không dài và ở mức độ nhẹ.

Hơn thế, sau khi vượt qua suy thoái, Mỹ Latinh sẽ là một trong số ít các khu vực trở thành đầu tàu phục hồi và tăng trưởng của kinh tế thế giới. Moody's nhận xét rằng, sự phục hồi trước tiên của khu vực này sẽ khởi đầu từ các nước Nam Mỹ, vì nền kinh tế của các nước này đa dạng và phong phú hơn trong lĩnh vực thương mại quốc tế, mặt khác các nước này cũng đã ban hành và thực thi các biện pháp mạnh mẽ hơn nhằm kích cầu nội địa, đó là các nước như Brazil, Chile, Argentina, Mexico, Peru, Colombia.

Theo nghiên cứu và phân tích của Moody's, một trong những nhân tố giúp khu vực này kháng cự tốt với suy thoái và phục hồi khá nhanh là tính bền vững của các yếu tố kinh tế vĩ mô đã được củng cố từ sau các cuộc khủng hoảng trước đây. Đặc biệt là các nước này đã có sự điều chỉnh khá tốt trong các cân đối cơ bản. Mặt khác, quyết tâm của các chính phủ trong việc thực thi các chính sách chống khủng hoảng cũng là một nhân tố quyết định khác giúp cho khu vực nhanh chóng ra khỏi suy thoái. Bên cạnh đó, các chính phủ còn củng cố mạnh mẽ nguồn nội lực để ứng phó tốt hơn khi nguồn ngoại lực suy giảm. Thực tế, các nước hiện đang dẫn đầu về tăng trưởng là những nước có mức suy thoái nhẹ và

đồng thời là những nước có thị trường nội địa vững chãi nhất. Sự tăng trưởng của những nước đó phụ thuộc không quá nhiều vào kinh tế đối ngoại như Brazil, Colombia, Peru, Chile và Bolivia. Còn đối với các nước như Argentina, Venezuela, hiện vẫn là những trường hợp mà kinh tế của họ đang phải đương đầu với nhiều thách thức về các yếu tố kinh tế vĩ mô. Trong lúc đó, kinh tế của Mexico và các nước Trung Mỹ sẽ phục hồi và tăng trưởng chậm hơn vì phụ thuộc nhiều hơn vào chu kỳ kinh tế của Mỹ.

Mức tăng trưởng dương trong năm 2010 là con số mơ ước của nhiều quốc gia. Mỹ Latinh với mức tăng trưởng dự tính 4,1% năm 2010 tuy vẫn thấp hơn so với mức tăng trưởng của năm 2008 nhưng cũng là những dấu hiệu khả quan. Thách thức vẫn còn ở phía trước nhưng với tiềm năng và thực lực của nền kinh tế khu vực thuộc hạng khá của thế giới, Mỹ Latinh đang hướng tới sự phát triển bền vững. Để đảm bảo một sự tăng trưởng bền vững, Mỹ Latinh cần tăng cường các nguồn lực phát triển lâu bền như tiết kiệm và đầu tư, cải thiện năng suất lao động và đổi mới công nghệ, thông qua các cải cách về cơ cấu, ngoài ra, khu vực này cũng phải đề phòng với các mối đe dọa về biến động tài chính

có thể xảy ra trên thị trường chứng khoán, hoặc liên quan đến tỷ giá. Mặt khác, Mỹ Latinh cũng phải dung hòa những kết quả tích cực mà khu vực đạt được với việc các đồng tiền bản địa phải đương đầu với sự tăng giá và lạm phát để tránh biến động về giá cả đe dọa làm mất cân đối các yếu tố kinh tế vĩ mô.

Hướng tới một Mỹ Latinh ổn định, vững mạnh để làm tiền đề cho một khu vực thịnh vượng với ước mơ về một đồng tiền chung khu vực còn cần tới sự nỗ lực và những giải pháp cụ thể của từng quốc gia trong năm tài chính 2010 này ■

Tài liệu tham khảo:

1. Kinh tế Mỹ Latinh sẽ tăng trưởng mạnh, <http://www.vnep.org.vn>
2. Mỹ Latinh trước tác động của khủng hoảng kinh tế toàn cầu, BT Những vấn đề Chính trị - Xã hội, Học viện Chính trị - Hành chính quốc gia Hồ Chí Minh, số 3/2010.
3. Làn gió mới Mỹ Latinh, <http://www.tinkinhhte.com>.
4. Kinh tế các nước Mỹ Latinh và triển vọng hợp tác kinh tế thương mại với Việt Nam, <http://www.tinkinhhte.com>
5. Kinh tế Mỹ Latinh 2009 và triển vọng 2010, <http://www.tinkinhhte.com>.
6. Công bố chỉ số phát triển kinh tế xã hội Mỹ Latinh, <http://thitruongvietnam.com>.